

OPIS REALIZACJI CELÓW STATUTOWYCH

Załącznik do sprawozdania z działalności Fundacji Ośrodka KARTA za 2022 rok

CELE I STRATEGIA DZIAŁANIA

Fundacja Ośrodka KARTA jest niezależną, apolityczną organizacją pożytku publicznego, nie reprezentującą żadnej formacji światopoglądowej, religijnej czy kulturowej. Celem Fundacji jest upowszechnianie wiedzy o wydarzeniach i postawach w XX wieku, które mają wpływ na współczesne życie społeczne, zaspokajanie społecznych potrzeb poznawczych i edukacyjnych związanych z przeszłością, a także działania opiniotwórcze.

Fundacja zajmuje się gromadzeniem, przechowywaniem, upowszechnianiem i udostępnianiem świadectw życia społecznego Polski i regionu z XX wieku. Osią wszystkich działań jest archiwum, na które składają się zbiory dokumentów, ikonografii i dźwięków. Fundacja jest jednym z największych archiwów społecznych w Polsce i dąży do wzmocnienia podobnych sobie podmiotów.

Odkrywamy, chronimy i upowszechniamy historię widzianą z perspektywy wielu jednostek. Robimy to w taki sposób, że historia staje się źródłem zrozumienia, buduje wspólnotę, wspiera pojednanie. Tak naprawiamy przyszłość.

Najważniejsze kierunki działania:

- gromadzenie rozproszonej społecznej dokumentacji oraz zapisanie pamięci świadków związanych z wybranymi wydarzeniami (mało znanymi i najczęściej nadużywanymi politycznie) z przeszłości naszej części Europy w XX wieku;
- dokumentowanie i upowszechnianie historii osób, które ucierpiały w wyniku działania systemów totalitarnych, a których losy nie są znane współczesnym;
- dokumentowanie i upowszechnianie tradycji postaw nonkonformistycznych – w warunkach totalitaryzmów, które w XX wieku dominowały w naszym regionie;
- mobilizowanie energii społecznej różnych środowisk i pokoleń (w tym młodzieży szkolnej), w Polsce i za granicą, do działań dokumentujących historię najbliższego otoczenia;
- promowanie atrakcyjnej formuły pisania o historii najnowszej – takiej, która sprawia, że przeszłe doświadczenia nie są traktowane jako drugorzędne wobec współczesności.

Fundacja Ośrodka KARTA realizuje swoje cele statutowe poprzez działalność archiwalną, badawczą, edukacyjną, wydawniczą, wystawienniczą, oraz poprzez różnorodne programy i projekty dokumentacyjne.

Fundacja jest członkiem Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych, Polskiej Izby Książki, europejskiej sieci EUSTORY oraz Europejskiej Sieci Pamięć i Sumienie.

I. ARCHIWUM FUNDACJI OŚRODKA KARTA

Archiwum Fundacji Ośrodka KARTA jest archiwum społecznym, którego zbiory w większości pochodzą od osób prywatnych. Archiwum gromadzi, opracowuje, przechowuje wieczyście, digitalizuje oraz udostępnia bezpłatnie materiały archiwalne w czytelni Archiwum Fundacji Ośrodka KARTA. Zbiory archiwum dokumentowego liczą 1600 metrów bieżących akt. W 2022 roku zasób archiwum powiększył się o 900 nowych numerów czasopism i 1500 egzemplarzy książek ukazujących się w drugim obiegu wydawniczym, 105 kolekcji prywatnych, zawierających dokumenty osobiste, dzienniki i fotografie. W 2022 roku prace archiwalne objęły dwie duże kolekcje prywatne i kolekcje środowiskową oraz mniejsze kolekcje prywatne. Opracowanie, konserwacja zachowawcza, udostępnienie w ogólnodostępnej czytelni, jak również digitalizacja wybranych kolekcji to działania na których koncentrowała się praca archiwistów.

a) opracowano i zaopatrzone w inwentarz:

- Kolekcję Dariusza Baliszewskiego

W 2022 roku Archiwum Fundacji Ośrodka KARTA ukończyło zadanie opracowania, udostępnienia oraz zabezpieczenia kolekcji Dariusza Baliszewskiego (1946-2020) – historyka dziejów najnowszych, dziennikarza, publicysty, współtwórcy i prowadzącego programy telewizyjne „Świadkowie”, „Na marginesie historii”, „Powtórka z historii”, „Rewizja Nadzwyczajna” w latach 80. i 90. XX wieku, dotyczące głównie II wojny światowej i historii najnowszej. Dariusz Baliszewski współpracował m.in. z Newsweekiem, Wprost, Uważam Rze Historia, Rzeczpospolitą. Był autorem artykułów dotyczących m.in. Polskiego Państwa Podziemnego, Powstania Warszawskiego, działalności wywiadów podczas drugiej wojny, Rządu RP na uchodźstwie, czy dwudziestolecia międzywojennego. Większość swoich prac poświęcił na badanie katastrofy gibraltarskiej i przyczyn śmierci gen. Władysława Sikorskiego. Na podstawie efektów prac Baliszewskiego w 2009 roku powstał film „Generał - zamach na Gibraltarze” i serial „Generał”. Był również autorem takich publikacji jak: „Historia nadzwyczajna”, „Trzecia strona medalu”, „Ilustrowany przewodnik po Polsce stalinowskiej”, „Cud niepodległości”, „Gibraltar. Tajemnica Sikorskiego”. Za swoje osiągnięcia w działalności zawodowej i społecznej został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi.

Opracowana kolekcja to 375 jednostek archiwalnych, liczy ponad 41 tys. stron. Kolekcja zawiera materiały dotyczące pracy Dariusza Baliszewskiego w programach telewizyjnych „Świadkowie”, „Na marginesie historii”, „Powtórka z historii”, „Rewizja Nadzwyczajna” (korespondencja z lat 80. i 90. przesyłana od widzów, słuchaczy, świadków historii); materiały koncentrujące się na osobie gen. Władysława Sikorskiego oraz katastrofie w Gibraltarze w 1943 roku (relacje, notatki, dzienniki, prasa, wywiady, korespondencja); materiały dotyczące organizacji „Muszkietery” oraz Marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego; materiały do pracy zawodowej Dariusza Baliszewskiego dotyczące historii XX wieku - dwudziestolecia międzywojennego, elit II RP, oficerów wojskowych, dyplomatów, członków rządu II RP, II wojny światowej, Polskiego Państwa Podziemnego, rządu RP na uchodźstwie, PRL. Całość kolekcji zawiera materiały od początku XX wieku do 2019 roku. Do części dokumentacji aktowej dołączone są również odbitki fotograficzne przedstawiające m.in.: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Tadeusza Bora-

Komorowskiego, Ignacego Mościckiego, Władysława Sikorskiego, Władysława Andersa, Stefana Grota-Roweckiego.

Kolekcja udostępniana jest na miejscu w czytelni Fundacji Ośrodka KARTA.

Projekt został dofinansowany ze środków Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w ramach konkursu „Wspieranie działań archiwalnych 2022”.

- Kolekcję Alicji Maciejowskiej

W 2022 r. Archiwum Fundacji Ośrodka KARTA zrealizowało zadanie opracowania, udostępnienia oraz zabezpieczenia Kolekcji Alicji Maciejowskiej w części dotyczącej Obławy Augustowskiej.

Alicja Maciejowska (1929-2016) była dziennikarką radiową, reportażystką i dokumentalistką, opozycjonistką w okresie PRL. Ukończyła studia na Wydziale Reżyserii Dźwięku w Warszawskiej Szkole Teatralnej w Warszawie i na Wydziale Historii i Filozofii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Rozpoczęła pracę w Polskim Radiu w latach pięćdziesiątych. W stanie wojennym była internowana. Po wyjściu z ośrodka internowania została zwolniona z radia z zakazem pracy. W latach osiemdziesiątych Alicja Maciejowska wraz z Aliną Głowacką i Władysławem Daniszewskim współredagowała pismo „Solidarność Radia i TV”. Zaangażowała się w działalność kolportażową wydawnictw podziemnych – prasy i książek II obiegu wydawniczego. Była również współpracowniczką redakcji „Karty”. Od 1987 roku rozpoczęła prace nad gromadzeniem materiałów związanych z tzw. „Obławą Augustowską” - zbrodnią dokonaną przez Rosjan na Polakach po II wojnie światowej na terenie Suwalszczyzny. Poświęciła kilka lat na gromadzenie materiałów dotyczących akcji pacyfikacyjnej na Suwalszczyźnie w lipcu 1945 roku – nagrywała relacje rodzin pochodzących z Suwalszczyzny, sporządzała kwestionariusze osób zaginionych, zbierała dokumenty i fotografie.

Z liczącej ponad 30 tysięcy stron dokumentów, 862 odbitek fotograficznych oraz 577 kaset magnetofonowych kolekcji, opracowano materiały dotyczące Obławy Augustowskiej. W ramach dokumentacji aktowej oprócz części merytorycznej opracowano i zdigitalizowano m.in. 901 ankiet świadków obławy wraz z ze zdjęciami (844) oraz 189 kaset magnetofonowych zawierających wywiady z nimi.

b) zdigitalizowano:

- Kolekcję Stowarzyszenia „Archiwum Solidarności”

W 2022 roku archiwum Fundacji Ośrodka KARTA zrealizowała projekt pt. „Opracowanie, ochrona, digitalizacja, upowszechnianie archiwaliów Stowarzyszenia „Archiwum Solidarności””. W ramach zadania zdigitalizowano unikatowe materiały Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. Digitalizacji podlegały dokumenty, kolekcje osobiste, relacje dokumentujące historię Solidarności i innych organizacji opozycyjnych, w tym także nagrania audio i wideo, które ze względu na rodzaj nośnika narażone są na uszkodzenia, uniemożliwiające w najbliższej przyszłości odczyt zapisanych na nich nagrań czy filmów. W toku pracy zostało zdigitalizowanych 6270 stron dokumentacji aktowej. Niezależnie od digitalizacji dokumentów trwał również proces digitalizacji nagrań audio z kaset magnetofonowych oraz filmów z kaset VHS. Digitalizacji poddanych zostało 453 kaset magnetofonowych i 89 kaset VHS, co dało 425 godzin nagrań audio oraz wideo. Cyfryzacja nagrań pozwoliła na dokładną weryfikację i uzupełnienie opisów poszczególnych nagrań. Wśród ciekawych nagrań, niewątpliwie należy wymienić

notacje biograficzne działaczy opozycyjnych, nagranych przez znanego historyka i badacza dziejów „Solidarności” prof. Andrzeja Friszke, a także dr. Bartłomieja Kaliskiego. O swojej drodze opozycyjnej w latach 80. opowiedzieli m.in. Bogdan Borusewicz, Bronisław Geremek, Wiktor Kulerski, Bogdan Lis, Jan Lityński, Helena Łuczywo, Andrzej Paczkowski, Marek Rapacki, Krystyna Starczewska, Jerzy Zdrada, Ryszard Bugaj. Największą część kolekcji stanowią nagrania z posiedzeń I i II tury I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” (147 kaset), a także powiązane z I KZD nagrania posiedzenia Komisji Programowej w dn. 21.08.1981, i posiedzenia XII Zespołu Tematycznego Komisji Programowej I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” – „Związek a inne ruchy społeczne”. Należy także wymienić ważne z punktu działalności NSZZ „Solidarność” nagrania z posiedzenia Komisji Krajowej w Gdańsku z października 1981 r., a także nagrania posiedzeń Krajowej Komisji Porozumiewawczej NSZZ „Solidarność”. W zbiorze znajdują się również nagrania z końca lat 80., m.in. nagrania reporterskie z 1988 roku, które powstały w trakcie trwania strajku w Stoczni Gdańskiej, oraz rozmowy członków Podzespołu do spraw górnictwa w ramach negocjacji Okrągłego Stołu. Najciekawszą część zbiorów audiowizualnych stanowią taśmy filmowe, na których znajduje się materiał powstały w latach 1994-1995 w związku z realizacją programu telewizyjnego „Historia opozycji”, z udziałem Andrzeja Friszke jako eksperta.

Projekt dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury – państwowego funduszu celowego.

- Kolekcję Alicji Maciejowskiej

W 2022 r. Archiwum Fundacji Ośrodka KARTA zdigitalizowało w sumie 13362 stron dokumentacji aktowej i fotograficznej w postaci plików zapisanych w formacie TIFF (335 GB) oraz 403 pliki WAV (169 GB) dotyczących Obławy Augustowskiej w tym ankiet osobowych zaginionych oraz nagrań świadków.

I. ZBIORY FOTOGRAFICZNE

Archiwum Fundacji Ośrodka KARTA gromadzi, zabezpiecza, opracowuje, digitalizuje i upowszechnia fotografie z drugiej połowy XIX i całego XX wieku.

Jego zbiory fotograficzne tworzy obecnie ok. 510 000 zdjęć w postaci negatywów, odbitek i plików cyfrowych. Składają się na nie kolekcje przekazane przez prywatnych darczyńców oraz spuścizny wybitnych fotografów. Dokumentują one życie polityczne, społeczne i kulturalne na ziemiach polskich pod zaborami na przełomie XIX i XX wieku oraz w okresie II Rzeczypospolitej. Ponadto ukazują I i II wojnę światową, a zwłaszcza życie ludności cywilnej i udział polskich żołnierzy w walkach na różnych frontach II wojny światowej.

Fotografie z zasobu Archiwum FOK są również doskonałym źródłem wiedzy na temat PRL, szczególnie działalności opozycji demokratycznej, a także transformacji ustrojowej przełomu lat 80. i 90 XX wieku w Polsce i innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej. W zbiorach można odnaleźć także unikatowe kolekcje dokumentujące życie Polaków poza granicami kraju, zwłaszcza w Wielkiej Brytanii i Argentynie.

Zdigitalizowane i opracowane fotografie są udostępniane na stronie internetowej foto.karta.org.pl. Obecnie można przeglądać na niej ok. 120 000 zdjęć.

Zbiory fotograficzne FOK ilustrują wydawnictwa Fundacji. Ponadto są udostępniane wielu instytucjom kultury, wydawnictwom książkowym i mediom, które wykorzystują je do przygotowania wystaw tradycyjnych i cyfrowych, książek, artykułów prasowych, filmów.

W roku 2022 w archiwum Fundacji Ośrodka KARTA ważnym założeniem planu pracy była digitalizacja zasobów archiwalnych zebranych w ciągu ostatnich lat. Pliki w formie skanów cyfrowych zostały zabezpieczone na macierzy dyskowej, i zostaną udostępnione on-line w naszych bazach archiwalnych.

W ostatnim roku zdigitalizowane zostały:

- **Kolekcja Artura Polita (OK_1827)** – to zbiór albumów negatywowych liczący blisko 6,5 tys. negatywów. W wyniku kontynuacji prac zostało zdigitalizowanych w sumie 2 tys. czarno-białych i kolorowych negatywów w wysokiej rozdzielczości, w formacie tiff. Materiały archiwalne dotyczą lat 70-80., przedstawiają m.in. demonstracje studenckie, architekturę Warszawy, zabawne plakaty i banery na ulicach i witrynach sklepów, koncert barda Solidarności - Przemysława Gintrowskiego, wybory czerwcowe 1989, koncerty w ramach Ogólnopolskiego Przeglądu Piosenki Autorskiej. Prace digitalizacyjne nad tą kolekcją będą prowadzone również w 2023 roku.

- **Kolekcja Architektura Warszawy w latach 1900-1914 (FOK_499)** - na kolekcję składa się 36 fotografii pochodzących z albumu fotograficznego „Warszawa”, wydanego na krótko przed I wojną światową nakładem A. J. Ostrowskiego. Zdjęcia ukazują architekturę i wygląd dawnej Warszawy, nieistniejące już budynki, ale też charakterystyczne dla miasta miejsca, znane w czasach współczesnych.

- **Kolekcja Krzysztofa Lipki (FOK_421)** - w 2017 roku wolontariusz archiwum FOK, Krzysztof Lipko, wypożyczył do zeskanowania fotografie rodzinne swojego ojca, Antoniego Lipki, żołnierza Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, uczestnika bitwy pod Monte Cassino. W 2022 roku fotografie zostały zeskanowane w wysokiej rozdzielczości w rozszerzeniu tiff i zabezpieczone na serwerze.

- **Kolekcja Larysy Zajączkowskiej - Mitzner (FOK_499)** - Larysa Zajączkowska-Mitznerowa urodziła się w 1918 w Kijowie w rodzinie Elżbiety i Piotra Zajączkowskich. Była dziennikarką, pisarką powieści kryminalnych publikowanych pod pseudonimem Barbara Gordon. W latach 20. i 30. mieszkała z rodziną w Łodzi. Studiowała w Warszawie polonistykę i dziennikarstwo. W czasie II wojny światowej przebywała z rodziną w stolicy. Po wojnie pracowała w Wydziale Prasowym Urzędu Rady Ministrów, w redakcjach "Życia Warszawy", "Robotnika" i tygodnika Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej "Przyjaźń". Była żoną dziennikarza i dziekana Wydziału Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego Zbigniewa Mitznera. Zmarła w 1987 roku w Warszawie.

Pierwsza część kolekcji Larysy Zajączkowskiej-Mitznerowej, składająca się z 8 albumów fotograficznych, została opracowana w 2016 roku. Fotografie dokumentują młodzieńcze losy rodziców Larysy Zajączkowskiej, jej dzieciństwo, w tym liczne podróże zagraniczne, wakacje nad morzem i w ośrodku wakacyjnym w Moszczenicy k. Łodzi, spotkania rodzinne i towarzyskie. W kolekcji znajdują się również zdjęcia z okresu II wojny światowej, dokumentujące życie codzienne rodziny w Warszawie podczas okupacji niemieckiej.

W 2016 roku Piotr Mitzner uzupełnił kolekcję swojej matki Larysy Zajączkowskiej-Mitznerowej, przekazując do Archiwum Ośrodka KARTA 585 fotografii z lat 1897-1997, dokumentujących m.in. rodzinę, znajomych oraz pracę zawodową L. Zajączkowskiej-Mitznerowej i Zbigniewa Mitznera.

Archiwum Fundacji Ośrodka KARTA w 2022 roku opracowało i zdigitalizowało dopływ do kolekcji.

- **Wystawa 40 LAT KARTY** – w 2022 roku archiwum Fundacji Ośrodka KARTA przygotowało wystawę jubileuszową – w sumie 29 plasz ze zdjęciami - prezentującą dorobek KARTY na przestrzeni 40 lat jej działalności. Kuratorkami wystawy były Urszula Śmiarowska oraz Alicja Wancerz-Gluza. Wystawa prezentowana jest w siedzibie Fundacji. Partnerem wystawy jest Stowarzyszenie Autorów ZAiKS.

III. ZBIORY HISTORII MÓWIONEJ

Archiwum Historii Mówionej koncentruje się na pozyskiwaniu nowych relacji biograficznych, na opracowaniu pozyskanych źródeł oraz ich upowszechnianiu w celach edukacyjnych i naukowych. Obecnie w Archiwum znajduje się ponad 6 tysięcy nagrań dźwiękowych i ponad 173 nagrań wideo. Wszystkie relacje są dostępne w siedzibie Fundacji Ośrodka KARTA oraz w czytelni multimedialnej Domu Spotkań z Historią. Informacje o nagraniach są też dostępne w Otwartym Systemie Archiwizacji (OSA) – www.osa.archiwa.org oraz na portalu www.audiohistoria.pl. Użytkownicy mają możliwość zamówienia i odsłuchania nagrań w formie streamingu.

— „Architektura w Polsce – historie mówione”. W 2022 roku w ramach współpracy Archiwum Historii Mówionej z Narodowym Instytutem Architektury i Urbanistyki (dalej: NIAiU) kontynuowano prace związane z nagrywaniem relacji biograficznych. Docelowo zostanie zarchiwizowanych 20 nagrań z polskimi architektami/kami i osobami związanymi z szeroko pojętą urbanistyką. Projekt jest finansowany przez NIAiU.

DZIAŁALNOŚĆ BADAWCZA

I. BIBLIOTEKA NAUKOWA

W 2022 roku Biblioteka Naukowa Fundacji Ośrodka KARTA wzbogaciła się o nowe czasopisma i książki drugiego obiegu wydawniczego. Katalog książek jest stale uzupełniany i udostępniony na stronie internetowej <https://szukamksiązki.pl>, dzięki któremu można wyszukać konkretną pozycję biblioteczną. Zapraszamy również do zapoznania się z książkami drugiego obiegu w Czytelni Naukowej Fundacji Ośrodka KARTA.

II. PROJEKTY BADAWCZE

– „Indywidualne świadectwa XX wieku - opracowanie zbiorów archiwalnych i zapewnienie pełnej informacji naukowej o zbiorach Fundacji Ośrodka KARTA” – projekt naukowy realizowany w ramach programu MEiN pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” na lata 2020-2026, którego głównym celem jest wydanie w formie cyfrowej „Przewodnika po zasobie archiwum Fundacji Ośrodka KARTA”. Celem uzupełniającym jest opracowanie archiwalne i udostępnienie dwóch unikalnych zbiorów – 689 relacji biograficznych i aktowego – 1217 j.a. wspomnień, dzienników i pamiętników.

W 2022 roku rozpoczęto skontrum fotograficznej części zasobu liczącego około 510 000 fotografii co pozwoli na weryfikację rzeczywistej liczby kolekcji w fotograficznej części zasobu oraz jego stanu. Skontrum polega na spisie z natury kolekcji i jednostek znajdujących się w zasobie archiwum, co daje nam rzeczywisty obraz przechowywanego zasobu. Podczas skontrum dodatkowo duża część zasobu została przepakowana w bezkwasowe teczki zabezpieczające i bawełniane koperty oraz opisana sygnaturą kolekcji i tytułem jednostki. Zabieg ten znacznie poprawił warunki przechowywania i zabezpieczenia fotografii. Przeprowadzenie skontrum zasobu pozwoliło na weryfikację opisów znacznej części przechowywanych kolekcji, jednak ze względu na stopień opracowania niektórych z nich jak również zróżnicowanie nośników proces ten będzie musiał być kontynuowany w kolejnych latach. Ma to na celu jak najdokładniejsze ujednoczenie opisów kolekcji prezentowanych w Przewodniku....”.

Poddano również transkrypcji i opracowaniu kolejne relacje. Jednocześnie kontynuowane są prace związane z opracowaniem kolekcji dokumentacyjnej pamiętników, dzienników i wspomnień z Archiwum Wschodniego.

W roku 2022 kontynuowano prace związane z budową strony na której będzie prezentowana cyfrowa wersja Przewodnika po zasobie. Testowo zostały wprowadzone opisy poszczególnych kolekcji zarówno dokumentacji aktowej, jak również fotograficznej oraz nagrań. Strona zyskała dedykowaną wyszukiwarkę zasobu, która pozwoli na sprawne wyszukiwanie informacji.

– **„Polacy na Wschodzie. Opracowanie, udostępnienie i edycja krytyczna zbioru nagrań historii mówionej oraz fotografii”** – projekt realizowany w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki. W 2022 roku kontynuowano prace nad krytyczną edycją opracowanego we wcześniejszych latach zbioru nagrań – wyborem, układem i redakcją kolejnych rozdziałów książki, ułożonych z fragmentów wybranych z ponad tysiąca relacji zapisanych podczas wyjazdów dokumentacyjnych historii mówionej w latach 2006–12. Przygotowano także projekt okładki oraz wnętrza książki, zlecono przygotowanie pięciu map. Data premiery publikacji *Polacy na Wschodzie. Historie mówione* została przełożona na 2023 rok.

– **„Świadectwa XX wieku. Wielkie polskie spuścizny opisujące stulecie Europy Środkowo-Wschodniej – Jan Józef Lipski i Stefan Kisielewski”** – projekt zakładał opracowanie archiwalne i naukowe, digitalizację i upowszechnienie, w tym w formie publikacji i online, kolekcji Jana Józefa Lipskiego (1926–1991) i Stefana Kisielewskiego (1911–1991). Kolekcje zawierają w sumie ponad 110 000 stron rękopisów i maszynopisów: Jana Józefa Lipskiego – 88 320 stron (w tym fiszki bibliograficzne niepodlegające digitalizacji), Stefana Kisielewskiego – 26 000 stron (w tym listy od czytelników niepodlegające digitalizacji). Stanowią bogate źródło i podstawę do prac badawczych dla przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych, w tym młodej kadry naukowej, także w kontekście związków polskiego dorobku z myślą europejską i światową. W ramach prac edytorskich nad kolekcją Jana Józefa Lipskiego w 2022 roku przygotowano do druku i wydrukowano jednotomowy wybór ze spuścizny pt. *Umysł niepodległy. Autobiografia odczytana*, w serii wydawniczej Ośrodka KARTA „Świadectwa. Polska XX wiek”. Zrealizowany projekt umożliwia dostępność obu spuścizn wraz z aparatem archiwalnym ułatwiającym korzystanie z nich jako źródeł historycznych.

– „**Deklaracja podziwu i przyjaźni dla USA z 1926 roku jako źródło wiedzy o społeczeństwie II RP**” (polska1926.pl) w ramach dwuletniego grantu Ministerstwa Edukacji i Nauki w programie „Nauka dla społeczeństwa” realizowany był od 15 lipca. W roku 2022 rozpoczęto prace nad książką, która ma pełnić funkcję przewodnika po źródle, jakim jest Deklaracja (analiza immanentna) oraz pokazać kontekst społeczny jego powstania. W drugiej części ma mieć charakter praktycznego podręcznika posługiwania się portalem polska1926.pl, gdzie umieszczone jest 30 tysięcy stron zdigitalizowanego źródła. W okresie sprawozdawczym została sformułowana koncepcja części dotyczącej analizy źródła i kontekstu jego powstania.

Przeprowadzono audyt portalu (mechanizmów administracji i redagowania oraz funkcjonalności i użyteczności) w celu jego optymalizacji i przebudowy (ze względu na nowe cele projektu).

Prowadzono także kwerendy dokumentacyjne i ikonograficzne do książki-genezy i filmu-genezy, w których ma być pokazana sytuacja społeczna, polityczna i kulturalna w latach 1921-26 – od zakończenia pomocy amerykańskiej do podpisania Deklaracji, na terenach całej ówczesnej Polski.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

— kwartalnik „Karta”

W 2022 roku ukazały się cztery numery kwartalnika historycznego „Karta”: 110, 111, 112, 113. Na ich łamach podjęte zostały między innymi następujące tematy:

W numerze 110 (luty 2022):

Temat numeru: Justyna Avcı, Jeremi Galdamez, „Człowiek na granicy 2021/22” – bezpośrednie relacje migrantów i osób udzielających im wsparcia na polsko-białoruskiej granicy od lipca 2021 do lutego 2022.

W numerze także:

- Róża Luksemburg, „Klasa wieszca” – listy rewolucjonistki do jej partnera Leona Jogichesa „Tyszki” i jej artykuł napisany w stulecie śmierci Adama Mickiewicza (Berlin 1898). Komentarz: Holger Politt;
- Michał Ceglarek, „Honor Płocka” – dramatyczna obrona miasta podczas wojny polsko-bolszewickiej w 1920 roku;
- Nina F. Grünfeld, „Po śladach babci” – norweska dokumentalistka o poszukiwaniach matki swojego ojca – żyjącej na społecznym marginesie słowackiej Żydówki i pracownicy seksualnej. Tłumaczenie z norweskiego: Paweł Urbanik;
- Anna Szyszko-Grzywacz, „Zona kobieca” – wspomnienia członkini AK z sowieckiego łagru na podbiegunowej Workucie o sytuacji osadzonych tam kobiet;
- Anna Waterman Cooley, „Nie Ameryka” – codzienność zniszczonej Warszawy i narastająca sowietyzacja Polski we wspomnieniach młodej nauczycielki z USA (1946–48). Tłumaczenie z angielskiego: Ewa Horodyska;

- Małgorzata Sopyło, Grzegorz Kaczorowski, „Autostrada swojego czasu” – budowa szybkiej trasy przez Wielkopolskę podczas II wojny i w III RP w relacjach i wspomnieniach;
- Karolina Park, „Dopełnianie pamięci” – list czytelniczki o historii miasteczka Mordy pod Siedlcami.

W numerze 111 (maj 2022):

Temat numeru: Ukraina 2022

- Justyna Avcı, Jeremi Galdamez, „Wojna z dobrem” – przełom duchowy Ukraińców i postawa niepoddających się propagandzie Białorusinów i Rosjan – w obliczu rosyjskiej inwazji;
- Władysław Werstiuk, „Z ciemności piwnicy” – dziennik spod Kijowa ukraińskiego historyka w pierwszym miesiącu wojny.

W numerze także:

- Remigiusz Korycki, „Strajk świetlny” – bunt mieszkańców Białegostoku przeciw podwyżkom cen energii elektrycznej w 1932 roku;
- Hans von Lehndorff, „Portret ziemi” – młody niemiecki arystokrata odkrywa krainę przodków;
- Salomon Leder, „Cena odmowy” – lwowski działacz syjonistyczny spychany w głąb sowieckiego systemu (1940–43);
- Jan Józef Lipski, „Taniec po Stalinie” – czas po śmierci tyrana w zapiskach przenikliwego obserwatora (1953–56);
- Václav Havel, „W imię Karty 77” – uwięzienie czołowego opozycjonisty po zbiorowym akcie oporu wobec reżimu komunistycznego w styczniu 1977;
- Deklaracja Domu Wschodniego – idea pokojowego porozumienia społeczeństw Europy Wschodniej.

W numerze 112 (sierpień 2022):

Temat numeru: Jeremi Galdamez, Aleksiej Rogozin „Toksyna Polski” – wybory parlamentarne na jesieni 1922 i narastająca nienawiść wobec mniejszości narodowych, która doprowadza do tragedii.

W numerze także:

- Aleksiej Rogozin, „Afera drożdżowa” – sprzeciw obywatela wobec monopolu państwowego;
- Małgorzata Sopyło, „Przeciwko śmierci” – Ludwik Hirszfild, światowej sławy uczyony, szuka w nauce azylu wobec niemieckiej opresji;
- Włodzimierz Scholze-Srokowski, „Pustynny przystanek” – dziennik oficera Armii Polskiej na Wschodzie z pobytu w Iraku (1943);

- Aleksiej Rogozin, „Eks-pozycja stolicy” – oblicza Warszawy na dwóch wystawach w Muzeum Narodowym – z 1938 i 1945 roku;
- Barbara Romer-Kukulka, „Koszutka” – codzienność peerelowskiego osiedla w Katowicach na przełomie lat 50./60.;
- Kathleen A. Balgley, „Zrywanie zasłony” – Amerykanka, matka aktorki i modelki Emily Ratajkowski, w kraju swego ojca konfrontuje się w latach 1987–88 z postawami Polaków wobec żydowskiej przeszłości.

W numerze 113 (listopad 2022):

Temat numeru: Aleksiej Rogozin „Operacja specjalna” – sowieckie ludobójstwo na Polakach z Białoruskiej SRS w dokumentach sprawców.

W numerze także:

- Dominik Szymański, „Obrona Imienia” – samosąd za obrazę Marszałka Piłsudskiego i groteskowa ustawa parlamentarna;
- Jan Józef Lipski, „Rzeź” – przyszły lider opozycji demokratycznej o okrutnym losie zrywu z sierpnia 1944;
- Robert Traba, „Węgorzewski palimpsest” – doświadczenia mieszkańców mazurskiego miasta w rodzinnych wspomnieniach i raportach UB;
- Anna Grinzweig Jacobsson, „Na Marstrand” – przymusowi emigranci po antysemickiej nagonce w Polsce o początkach życia w nowym kraju;
- Janina Bielecka, Jan Krzysztof Bielecki, „W oczach matki. W oczach syna” – stan wojenny (1982) w Sopocie i Gdańsku – w dwóch dopełniających się opowieściach o życiu i konspiracji;
- Maka Cielecka, Guillaume Siemieński, „Placówka Tbilisi” – konflikt ze wspieraną przez Rosję Osetią Południową w relacji polsko-kanadyjskiego małżeństwa na placówce dyplomatycznej w Tbilisi.

Każdy z numerów kwartalnika opublikowano w nakładzie 8 tysięcy egzemplarzy (z czego kilkaset egzemplarzy każdego numeru trafiło do prenumeratorów), a także w wersji cyfrowej. „Karta” w wersji elektronicznej dostępna jest w bibliotece cyfrowej www.cceol.com, na portalu www.publio.pl i www.publico24.pl.

— Książki

- **40 lat KARTY**, koncepcja Zbigniew Gluza, koordynacja Izabela Kotapska, redakcja Agnieszka Dębska – publikacja przedstawiająca dorobek 40 lat działalności środowiska KARTY.
- **Akcja bez granic. Trzy dekady Polskiej Akcji Humanitarnej**, koncepcja Zbigniew Gluza, wybór i opracowanie Karolina Anna Kuta, redakcja Hanna Antos – zapis 30 lat pracy Polskiej Akcji Humanitarnej, organizacji pozarządowej, która zmienia wrażliwość ludzi na kryzysy humanitarne na świecie i nieustannie przypomina o

konieczności okazania solidarności z tymi, którzy cierpią. Historia, wartości i obszary działania PAH opowiedziane metodą KARTY, czyli kompozycją materiałów źródłowych: osobistych wspomnień, dzienników, relacji, fragmentów prasy, archiwalnych dokumentów. Książka pomaga zrozumieć rolę oraz perspektywę jednostki w obliczu domowych i międzynarodowych wojen, dramatów, katastrof – i pokazuje, że Polska i Polacy są częścią świata, za który odpowiadamy wszyscy.

- **Tadeusz Bukowy, *Trochę szczęścia. Dziesięć lat łagru i zesłania 1945–1955*** – autor, urodzony w 1929 roku – którego historia została przed laty nagrana w ramach Archiwum Wschodniego oraz Archiwum Historii Mówionej Ośrodka KARTA i Domu Spotkań z Historią – spisał po latach swoje wspomnienia z okresu represji w ZSRR, które stanowiły podstawę wydanej książki. Jako łącznik AK został aresztowany przez Sowieców w Samborze 9 maja 1945 i skazany na 6 lat poprawczego obozu pracy. W książce opisuje pobyt w kolejnych więzieniach (m.in. we lwowskim Zamarstynowie, w Kijowie, Nowosybirsku i Krasnojarsku), kolonii karnej dla niepełnoletnich w Odessie, obozach pracy na Uralu i w Kazachstanie, przymusowe osiedlenie w Kraju Krasnojarskim. Pokazuje bezwzględny system sowieckich represji i wyniszczającej pracy, trudną codzienność oraz specyficzne stosunki społeczne panujące w więzieniach i łagrach. Do Polski wrócił 30 grudnia 1955.
- ***Bunty w łagrach. Relacje polskich więźniów Gułagu***, wybrała i opracowała Agnieszka Knyt, na podstawie rozmów nagranych przez Tomasza Gleba, Wiesława Krasnodębskiego i Małgorzatę Strasz – pierwsza antologia świadectw Polaków, którzy do sowieckich łagrów trafili po 1944 roku z powodu przynależności do podziemia niepodległościowego i zbuntowali się tam w warunkach – wydawałoby się – uniemożliwiających jakkolwiek opór. O łagrowym życiu i buncie opowiadają współorganizatorzy, uczestnicy i świadkowie powstań w łagrach Workuty, Norylska i Kingiru w 1953 i 1954 roku. Dzięki relacjom więźniów, nagrywanych jeszcze w latach 90., możemy poznać „z pierwszej ręki” historię dotąd prawie nieznaną. Książka zawiera również niepublikowane dotąd fotografie więźniów z pobytu w łagrze i na zesłaniu, a także zdjęcia Tomasza Kiznego z pozostałości Gułagu z lat 90.
- ***Człowiek na granicy***, wybór Justyna Avcı, Jeremi Galdamez – bezpłatna broszura elektroniczna zawierająca materiał przygotowany we współpracy z Grupą Granica i opublikowany w „Karcie” 110. „Nie ma znaczenia, czy umiera, czy nie umiera. Jest to osoba nielegalnie przebywająca w Polsce, tak?” – takie słowa operatora numeru ratunkowego 112 padają w rozmowie z działaczami Grupy Granica. Wielki zbiorowy wysiłek aktywistów przeciwstawia się temu wyrokowi, ocalając zdrowie i życie potrzebującym pomocy. Broszura przedstawia bezpośrednie relacje migrantów i osób udzielających im wsparcia na polsko-białoruskiej granicy od lipca 2021 do lutego 2022.
- ***Dni pogrudniowe. Dzienniki stanu wojennego***, wybór i opracowanie: Agnieszka Dębska, współpraca: Dorota Łubińska – antologia opowiada o stanie wojennym głosami świadków drugiego planu – tych, którzy nie stawali w pierwszej linii oporu, a jednak wydarzenia 13 grudnia 1981 odmieniły także ich życie. To głos bezpośrednio „stamtąd” – nieprzefiltrowany przez dystans czasowy; zapis, który pozwala odtworzyć ówczesne emocje, a wypowiedzianym refleksjom daje walor autentyczności, nieskażonej wiedzą o późniejszym rozwoju sytuacji. Świadectwa te pokazują

rzeczywistość, która wciąż może stanowić przestrożę: tak wygląda życie społeczeństwa pozbawionego praw.

- **Nina F. Grünfeld, *Frida. Wojna mojej nieznannej babki***, tłumaczenie z języka norweskiego Paweł Urbanik – norweska reżyserka Nina F. Grünfeld rekonstruuje losy swojej babci Fridy – słowackiej Żydówki, pracownicy seksualnej, która przeszła przez obozy Auschwitz i Ravensbrück. Przed wojną oddała do adopcji syna, który trafił z paszportem nansenowskim do Norwegii, gdzie później został uznany psychiatrą. Autorka barwnie opisuje swoje poszukiwania i pomaga zrozumieć, jak dramatyczna przeszłość przodków może wpłynąć na następne pokolenia.
- **Václav Havel, *Sila bezsilnego. Reportaż z pierwszego uwięzienia***, tłum. Andrzej S. Jagodziński, redakcja Agnieszka Knyt – nieznany, pierwszy raz publikowany po polsku tekst, w którym Václav Havel opowiada o początkach Karty 77 (inicjatywy działającej w Czechosłowacji na rzecz praw człowieka, która wywarła wpływ na opozycję demokratyczną innych krajów Europy Wschodniej), prześladowaniach, aresztowaniu i śledztwie. Po wyjściu z więzienia, jesienią 1977 Havel stworzył stustronicowy reportaż, ale jak sam wspominał: „gdzieś go schowałem i już dawno nie wiem, gdzie jest. Jednak może kiedyś go znajdę?”. Tekst został odnaleziony dopiero po jego śmierci. Jest to nie tylko osobista historia, ale też unikalny zapis wybitnego pisarza i dramaturga.
- **Ivan Jablonka, *Historia dziadków, których nie miałem***, tłumaczenie z języka francuskiego Katarzyna Marczevska – francuski historyk (ur. 1973), wykładowca akademicki, wyrusza w podróż śladami swoich żydowskich dziadków, młodych działaczy komunistycznych ze sztetla w Parczewie. Kolejne dokumenty znalezione w archiwach polskich oraz francuskich, a także rozmowy z członkami rodziny rozsianymi w świecie pozwoliły autorowi zrekonstruować historię dziadków, którzy po kolejnych odsiadkach w polskich więzieniach za działalność w nielegalnej KPP uciekli z Polski do Francji w 1937 i 1938 roku, a stamtąd zostali w 1943 roku deportowani do Auschwitz, gdzie zginęli. Książka stanowi osobistą podróż autora w czasie, próbę poznania rodzinnej historii, ale też zrozumienia własnej tożsamości.
- **Anna Grinzweig Jacobsson, *Ucieczka na Marstrand***, tłum. Mariusz Kalinowski, redakcja Hanna Antos – wielogłosowy kolaż wspomnień Polaków żydowskiego pochodzenia, którzy w listopadzie 1969 trafili na skalistą wysepkę Marstrand na zachodnim wybrzeżu Szwecji, by tam mieszkać i uczyć się szwedzkiego. Autorka była jedną z tych osób. Po pięćdziesięciu latach spotkała się z tymi, którzy razem z nią byli wtedy na Marstrandzie, a owocem tego jest zapis wypowiedzi zarówno tych, którzy wtedy wyjechali z Polski, jak i tych, którzy przyjmowali polskich Żydów w Szwecji. Książka przybliży również tło polityczne roku 1968 i zaangażowanie ambasady Szwecji w Warszawie oraz szwedzkiego ambasadora w pomoc polskim Żydom. Publikacja ilustrowana zdjęciami archiwalnymi i współcześnie wykonanymi fotografiami jej bohaterów.
- ***Konarzewo Czartoryskich 1925–1941***, wybór i opracowanie tekstów: Aleksiej Rogozin, Aleksandra Bellwon – to historia życia rodziny Teresy i Romana Czartoryskich w majątku w Konarzewie w latach 1925–41. Dzięki prywatnym zapiskom, wspomnieniom i korespondencji poznajemy od kulis życie polskiej arystokracji w przełomowych dla naszego kraju czasach – burzliwych politycznie

latach 20. i 30. XX wieku oraz podczas II wojny światowej, która na zawsze przekreśliła ustalony porządek społeczny, skazując całą klasę ziemiańską i arystokratyczną na niebyt. To intymna opowieść o ostatnich latach życia ziemiańskiego – zarządzaniu majątkiem, relacjach małżeńskich, wychowywaniu dzieci, spotkaniach towarzyskich, licznych polowaniach, problemach finansowych i układach politycznych. Publikacja zawiera 150 zdjęć pochodzących z albumów rodzinnych Rodu Czartoryskich.

- **Jan Józef Lipski, *Umysł niepodległy. Autobiografia odczytana***, wybór dr hab. Bartosz Kaliski, redakcja Małgorzata Sopyło, przypisy dr Łukasz Garbał, dr hab. Bartosz Kaliski, posłowie prof. Andrzej Friszke – opowieść o życiu i poglądach jednego z liderów opozycji demokratycznej w czasach Peerelu złożona z fragmentów jego dziennika, wspomnień, listów, wystąpień, wywiadów i artykułów, również tekstów wcześniej niepublikowanych. Jan Józef Lipski trzeźwo obserwował polityczne, społeczne i kulturowe zjawiska, niezależnie od czasów potrafił je bezbłędnie nazywać. Konsekwentnie przeciwstawiał się kłamstwu komunizmu i diagnozował polskie słabości. Autobiografia odczytana z tysięcy zapisanych stron pokazuje nieugiętą postawę błyskotliwego człowieka, który wyprzedził swój czas.
- ***Płomień Łukasiewicza. Rzecz o Ignacym Łukasiewiczu (1822–1882)***, wybór i oprac. Remigiusz Korycki – bogato ilustrowane wydawnictwo przedstawia Ignacego Łukasiewicza nie tylko jako twórcę lampy naftowej, ale także w wielu innych rolach, które były jego udziałem – jako spiskowca, przemysłowca i obywatela. Osadzona w XIX wieku opowieść zrealizowana metodą KARTY – głosami świadków – pozwala zrozumieć tamtą odległą rzeczywistość.
- ***Prekursorzy. Dwadzieścia wizji lepszego świata***, pod redakcją Małgorzaty Sopyło – kompozycja fragmentów tekstów z całych spuścizn dwudziestu wizjonerów i wizjonerów związanych z Polską w XX wieku. Ze wszystkich wypowiedzi dwudziestu postaci wybrano te fragmenty, w których opowiedziały o swojej pionierskiej drodze; zapisy zarówno wcześniej publikowane, jak i nieznanne, odnalezione w archiwach i bibliotekach w Polsce i za granicą. Opowieści prekursorów uzupełnione zostały komentarzami światowych osobistości. W ten sposób powstał panteon innowatorów, kreatorów uniwersalnych idei i wartości społecznych, którzy wnieśli nowy wymiar lub odkrycie do przestrzeni publicznej, nauki, kultury, sztuki.
- ***Prywaciarze. Biznes w Peerelu 1945–1989*** – wydanie IV, zmienione, z posłowiem Jerzego Kochanowskiego – antologia tekstów pod redakcją Agnieszki Knyt i Alicji Wanczerz-Gluzy, w której indywidualni przedsiębiorcy z okresu Peerelu opisują swoje poszukiwania niezależności gospodarczej, działania, które pozwalały łagodzić codzienne nonsensy i wady gospodarki okresu realnego socjalizmu. Autorzy zebranych tekstów pokazują kolejne etapy zmagania z agresywnym i zideologizowanym państwem, które dążyło do zdławienia i zepchnięcia na margines ich działalności.
- ***Przesłanie Domu Wschodniego***, koncepcja, komentarze: Zbigniew Gluza, koordynacja, redakcja: Dorota Łubińska – dokument współpracy osób, środowisk i instytucji w kontekście Domu Wschodniego – miejsca mobilizacji społeczeństw wobec wojny w Ukrainie oraz represji w Rosji i Białorusi. Ośrodek KATRA stworzył go wspólnie z ukraińskimi, polskimi, białoruskimi, litewskimi i rosyjskimi parterami. W publikacji tej, obok założeń generalnych, przybliżony został plan działań Domu

Wschodniego – w jego inauguracyjnej warszawskiej siedzibie (Witrynie Domu Wschodniego) oraz docelowej w Mordach pod Siedlcami. Publikacja w wersji elektronicznej dostępna w polskiej, angielskiej, rosyjskiej, ukraińskiej i białoruskiej.

- ***Stulecie kobiet. Usłyszeć siebie***, redaktorka prowadząca Aleksandra Bellwon – antologia tekstów herstorycznych. Ponad sto lat temu Polki uzyskały prawa wyborcze i zaczęły wkraczać w obszary życia zarezerwowane wcześniej dla mężczyzn. Mimo że proces równouprawnienia trwa już tak długo, patriarchy – oparty na dogmacie „wiekowych” tradycji – wciąż jest tu silny. W publikacji kobiety z różnych epok i środowisk opowiadają o ostatnich stu latach życia w naszym kraju – w rzeczywistości patriarchy obecnego w sferze prywatnej, zawodowej, społecznej. Poza kilkudziesięcioma świadectwami przedstawiono osiem manifestów, które postulują kierunek zmian. Głos zabierają m.in. Zofia Nałkowska, Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, Irena Krzywicka, Zofia Moraczewska, Barbara Labuda, Małgorzata Tarasiewicz, Inga Iwasiów.
- **Anna Szyszko-Grzywacz, *Łagierniczka. Relacja z Workuty 1945–1956***, red. Agnieszka Knyt, Anna Richter – rzadki zapis losów kobiecych w świecie sowieckiego Gułagu, do którego Autorka trafiła za walkę o niepodległość Polski. Anna Grzywacz została aresztowana w Wilnie, w wieku 22 lat skazana za działalność w Armii Krajowej na 20 lat robót katorżniczych, przeszła przez więzienie na Łukiszkach, potem moskiewskie Butyrki i Łubiankę, by trafić do łagru w Workucie. Opisuje kolejne piekielne kręgi życia obozowego, w którym musi wywalczyć swoje miejsce jako kobieta i – mimo wszystko – zdoła przeżyć. W książce znajdują się również fotografie archiwalne z Workuty wykonane w latach 50. przez Bernarda Grzywacza (męża Autorki) oraz zdjęcia przedmiotów wykonanych w łagrze.
- ***Wokół „Gawędy”. Informator o historii zespołu*** – darmowa publikacja w wersji cyfrowej. Broszura powstała w ramach popularyzatorsko-edukacyjnych działań podjętych przez Ośrodek KARTA na rzecz rozpowszechnienia wiedzy o Zespole i jego roli wychowawczej (dofinansowanych ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra”). Zawiera kalendarium, wspomnienia uczestników, cytaty z artykułów z prasy polskiej i zagranicznej oraz bogatą ikonografię. Dodatkowe materiały to spis artystów współpracujących z „Gawędą”, lista znanych wychowanków, wykaz krajów odwiedzonych przez zespół oraz wybranych odznaczeń i nagród przyznanych grupie.
- ***Zabójstwo Narutowicza. Kres demokracji w II RP***, red. Adam Safaryjski – książka przygotowana w stulecie zabójstwa pierwszego Prezydenta RP Gabriela Narutowicza, przedstawia zbrodnię z grudnia 1922 oraz jej tło polityczne i społeczne – opowiedziane głosami uczestników i świadków wydarzeń. To historia nienawiści i nacjonalizmu prowadzących do tragedii, która zmieniła losy II Rzeczypospolitej.

PROMOCJA DZIAŁAŃ OŚRODKA

W roku 2022 promocja działań Ośrodka KARTA odbywała się w znaczącej mierze w Internecie oraz za pośrednictwem specjalnie organizowanych wydarzeń, np. spotkań autorskich. Przy realizacji materiałów promocyjnych dot. książek oraz kwartalnika w

Interneście nacisk położono na formę audiowizualną – obecnie najpopularniejszą i najbardziej przyciągającą uwagę odbiorców. Dzięki temu grupa docelowa została poszerzona o młodszych użytkowników Internetu.

Aktywność Ośrodka KARTA odnotowywały zarówno media ogólnopolskie jak i regionalne oraz różnorodne kanały społecznościowe. Publikacje KARTY były obecne w najważniejszych mediach publicznych i prywatnych (m.in. w radiowej Jedynce, Dwójce, Trójce, Polskim Radiu 24, radiu RDC, radiu TOK FM, „Gazecie Wyborczej” i dodatkach „Ale Historia” oraz „Wysokie Obcasy”, „Newsweeku”, „Polityce”, „Tygodniku TVP”) były także omawiane przez opiniotwórczych blogerów. Każdy numer kwartalnika był przedstawiany m.in. w radiu RDC, w „Gazecie Wyborczej”, na portalach TVN24.pl, Onet.pl i Dzieje.pl. Książki KARTY prezentowały m.in. „Gazeta Wyborcza”, „Polityka”, „Tygodnik TVP”, Polskie Radio, RDC. Publikacje i poszczególne numery kwartalnika były omawiane na portalach historycznych Dzieje.pl, Histmag.org.

Kwartalnik „Karta”:

zapowiedzi audiowizualne numerów 110 i 111; premiera numeru 111 i spotkanie z jego redaktorami podczas Międzynarodowych Targów Książki w Warszawie; przedruki materiałów i informacje o tematach zawartych w poszczególnych numerach na stronach: „Gazety Wyborczej” (111, 112), „Wysokich Obcasów” (112), „Newsweeka” (113); na portalach: WP.pl (111, 112, 113), Onet.pl (111, 113); audycje w radiu RDC (111, 112); jedno spotkanie poświęcone numerowi 112, trzy spotkania poświęcone materiałom z numeru 113; współpraca płatna dot. numeru 113 z zasięgową influencerką literacką

Książki:

Informacje o każdej nowej publikacji Wydawnictwa Ośrodka KARTA, a także egzemplarze recenzenckie były przesyłane do kilkunastu blogerów literackich i kilkudziesięciu dziennikarzy mediów ogólnopolskich i regionalnych (wśród nich m.in.: „Gazeta Wyborcza” – w tym „Ale Historia” i „Wysokie Obcasy”, „Rzeczpospolita”, „Newsweek”, „Polityka”, „Mówią wieki”, „Nowe książki”, „Książki”, „Do Rzeczy”, „Uważam Rze”, TVP Historia, Polskie Radio, RDC, Radio Nowy Świat, portale Onet.pl, WP.pl, Histmag.org., Dzieje.pl).

- ***Bunty w łagrach. Relacje polskich więźniów Gulagu*** – zapowiedź audiowizualna (wypowiedź redaktorki – Agnieszki Knyt); przedruki fragmentów w „Tygodniku TVP” i na portalu Onet.pl; omówienie książki na portalu Dzieje.pl; audycja poświęcona książce w Radiu Poznań oraz informacja o niej na stronie Radia. Tytuł został książką roku w plebiscycie przeprowadzonym w mediach społecznościowych Ośrodka KARTA.
- ***Frida. Wojna mojej nieznannej babki*** Nina F. Grünfeld – zapowiedź audiowizualna (wypowiedź redaktorki); wywiad z autorką w „Wysokich Obcasach”, rozmowa z autorką w Radiu 357; 2 spotkania z autorką podczas Międzynarodowych Targów Książki w

Warszawie; promocja publikacji i spotkanie z redaktorkami KARTY na targach „Niech żyją dziewczyny!” organizowanych przez magazyn *Zwykłe Życie*; recenzja na stronie Forum Żydów Polskich. Książka była polecana przez bardzo opiniotwórcze blogerki: Olgę Wróbel (Kurzojady) i Agnieszkę Jankowiak-Maik (Babka od histy).

- ***Łagierniczka. Relacja z Workuty 1945–1956*** Anna Szyszko-Grzywacz – fragment opublikowany na portalu Onet.pl; spotkanie online z Barbarą Grzywacz-Sanfilippo, córką autorki; promocja publikacji na targach „Niech żyją dziewczyny!” organizowanych przez magazyn *Zwykłe Życie*; recenzja na stronie Sztukater.pl. Książka była polecana przez opiniotwórczą blogerkę Agnieszkę Jankowiak-Maik (Babka od histy).
- ***Stulecie kobiet. Usłyszeć siebie*** – zapowiedź audiowizualna (redaktorka prowadząca Aleksandra Bellwon); dwa spotkania (oba transmitowane online) w dniu premiery: w Green Caffè Nero na ul. Przeskok w Warszawie (redaktorki Aleksandra Bellwon i Swietłana Rudowicz, gościni specjalna Kinga Łozińska, współzałożycielka Green Caffè Nero, aktywistka i bizneswomen, prowadzenie Anna Czerwińska) i w Domu Spotkań z Historią (redaktorki, jedna z bohaterek, neurobiolożka dr Alicja Puścian, prowadzenie Anna Kowalczyk, autorka książki *Brakująca połowa dziejów*); trzy kolejne spotkania z redaktorkami zorganizowane przez: Ursynotekę, Łódzki Szlak Kobiet, Stowarzyszenie 100-lecie Kobiet w Białymstoku; wystąpienie redaktorki prowadzącej A. Bellwon oraz dr A. Puścian w „Dzień Dobry TVN”; rozmowa z A. Bellwon na antenie radia RDC; spotkanie z A. Bellwon na Międzynarodowych Targach Książki w Warszawie; promocja książki na XIV Ogólnopolskim Kongresie Kobiet oraz na targach „Niech żyją dziewczyny!”; felieton Sylwii Chutnik w „Wysokich Obcasach”; materiał o książce na portalu Onet.pl; polecenie książki przez Magdalenę Kicińską, reporterkę, pisarkę, redaktorkę naczelną „Pisma. Magazynu opinii” oraz przez blogerkę Agnieszkę Jankowiak-Maik (Babka od histy); recenzja w „Polityce”. Na wydanie książki oraz jej późniejszą promocję została założona zbiórka społeczna na portalu Zrzutka.pl.
- ***Prekursorzy. Dwadzieścia wizji lepszego świata*** – dwie zapowiedzi audiowizualne (z redaktorką prowadzącą Małgorzatą Sopyło); spotkanie online w ramach cyklu „Czytelnia POLIN”; fragmenty opublikowane w mediach: w „Gazecie Wyborczej”, na portalu Onet.pl, na stronie Więż.pl; książka została uznana jako jedna z najlepszych lektur na jesień przez „Newsweek”; audycje poświęcone książce w radiu RDC i w Radiu 357; spotkanie z redaktorką podczas Międzynarodowych Targów Książki w Warszawie oraz Targów Książki Historycznej. W ramach kampanii promocyjnej zostały przygotowane specjalne grafiki oraz sesja zdjęciowa książki.
- ***Konarzewo Czartoryskich 1925–1941*** – spotkania z udziałem Macieja Radziwiłła: w Przystanku Historia IPN w Warszawie, w Poznaniu zorganizowane przez Towarzystwo Genealogiczno-Heraldyczne, w Konarzewie zorganizowane przez Gminę Dopiewo, spotkanie z redaktorką Aleksandrą Bellwon i redaktorem Aleksem Rogozinem podczas Targów Książki Historycznej, spotkanie z redaktorem zorganizowane przez Ursynotekę; dwuczęściowa audycja z udziałem Anny z Czartoryskich Radziwiłłowej i Macieja

Radziwiłła na antenie radia RDC; fragment i informacja o książce w „Tygodniku TVP”; recenzja na portalu Historykon.pl.

- ***Prywaciarze. Biznes w Peerele 1945–1989*** (wydanie IV, zmienione) – spotkanie promujące książkę w Muzeum Warszawskiej Pragi (z udziałem m.in. autora posłowania w wyd. IV – prof. dr. hab. Jerzego Kochanowskiego); akcja polegająca na sprzedaży książki podczas garażówki na Bazarze Różyckiego; fragment książki na portalu Onet.pl; audycja w radiu RDC; recenzja na portalu Histmag.org.
- ***Sila bezsilnego. Reportaż z pierwszego uwięzienia*** Václav Havel – dwa filmy promocyjne z udziałem Zbigniewa Janasa, Andrzeja S. Jagodzińskiego (tłumacza książki, przyjaciela Havla) i Zbigniewa Gluzy; debata wokół książki z udziałem Z. Janasa, A. S. Jagodzińskiego i Z. Gluzy w ramach Targów Książki Historycznej; spotkanie z A. S. Jagodzińskim zorganizowane przez Ursynotekę; teksty poświęcone książce w serwisach: Gazeta Wyborcza, Więż.pl, Dziennik Gazeta Prawna, Newsweek (dwa materiały), Onet.pl (dwa materiały), Dzieje.pl; fragment książki na portalu Histmag.org; audycja z udziałem Z. Gluzy w radiu RDC.
- ***Trochę szczęścia. Dziesięć lat łagru i zesłania 1945–1955*** Tadeusz Bukowy – uroczysta premiera książki podczas wydarzenia „Po agresji sowieckiej” w Witrynie Domu Wschodniego, w tym pokaz fragmentów wywiadu z autorem i dyskusja o serii książek KARTY na temat represji sowieckich z udziałem red. Dominika Czapigo, red. Agnieszki Knyt i dr. Wojciecha Stanisławskiego; spotkanie poświęcone książce z jej redaktorem D. Czapigo w ramach wydarzenia „KARTA na Gwiazdkę”; spotkanie poświęcone m.in. tej książce podczas Targów Książki Historycznej z D. Czapigo i A. Knyt – redaktorami książek o tematyce łagrowej.
- ***Umysł niepodległy. Autobiografia odczytana*** Jan Józef Lipski – specjalne wydarzenie i uroczysta premiera książki w Teatrze Polskim w Warszawie poświęcone Janowi Józefowi Lipskiemu, z udziałem kilkunastu osób znaczących w jego biografii, w związku z wydaniem wyboru jego tekstów; spotkanie z red. Małgorzatą Sopyło i dr. hab. Bartoszem Kaliskim (autor wyboru) podczas Targów Książki Historycznej; tekst o wydarzeniu w Teatrze Polskim w serwisie Gazeta Wyborcza; audycja poświęcona książce z udziałem red. M. Sopyło i B. Kaliskiego w radiu RDC.
- ***Historia dziadków, których nie miałem*** Ivan Jablonka – recenzja prof. Marcina Kuli na łamach „Kultury Liberalnej”, recenzja (książka polecana jako jedna z najlepszych na zimę) na portalu Onet.pl; książka została zgłoszona do 14. edycji Nagrody im. Ryszarda Kapuścińskiego. (Dodatkowo w pierwszej połowie 2023 Ośrodek KARTA będzie współorganizował dwa spotkania z Ivanem Jablonką z okazji wizyty autora w Polsce).
- ***Zabójstwo Narutowicza. Kres demokracji w II RP*** – spotkanie poświęcone książce w ramach obchodów 100. rocznicy zabójstwa Gabriela Narutowicza „Niezgodna na nienawiść”, zorganizowanych przez Dom Spotkań z Historią; spotkanie z Adamem

Safaryjskim, redaktorem publikacji, w ramach Targów Książki Historycznej; tekst poświęcony książce w serwisie Gazeta.pl; fragmenty na łamach Wp.pl i Dzieje.pl; recenzja w „Dzienniku Gazecie Prawnej”; audycja – rozmowa red. Michała Nogasia ze Zbigniewem Gluzą na antenie Radia Nowy Świat.

- ***Ucieczka na Marstrand*** Anna Grinzweig Jacobsson – płatna współpraca promocyjna w mediach społecznościowych z Urszulą Rybicką – założycielką i prezeską Fundacji Żydoteka, prowadzącą pierwsze polskie medium o literaturze żydowskiej; spotkanie z autorką w Warszawie (i współorganizacja spotkań we Wrocławiu i Krakowie); tekst poświęcony książce w „Wysokich Obcasach”; fragment książki na łamach Onet.pl i Newsweek.pl; rozmowa z Anną Grinzweig Jacobsson i jednym z bohaterów książki Jurkiem Hirschbergiem na antenie radia RDC; rozmowa z Hanną Antos, redaktorką prowadzącą książki, na antenie TOK FM.
- ***Dni pogrudniowe. Dzienniki stanu wojennego*** – spotkanie (i transmisja online) poświęcone książce „Gonić goniącego – czyli o konspiracji w warunkach stanu wojennego” z udziałem Jana Krzysztofa Bieleckiego (były premier RP), Bogdana Borusewicza (wicemarszałek Senatu) i Estery Flieger (sekretarzynie redakcji „Karty”); polecenie książki przez Agatę Passent; fragmenty książki na portalach Wp.pl, Dzieje.pl, Histmag.org; recenzja na Histmag.org.
- ***Akcja bez granic. Trzy dekady Polskiej Akcji Humanitarnej*** – uroczysta premiera książki w Witrynie Domu Wschodniego i debata z udziałem m.in. Janiny Ochojskiej i przedstawicieli PAH; film z wypowiedzią J. Ochojskiej na temat książki; cykl 4 filmów z życzeniami przedstawicieli pomocowych organizacji pozarządowych na 30-lecie PAH; wystąpienie J. Ochojskiej w „Faktach po faktach” na antenie TVN24, podczas którego polecała książkę. W ramach kampanii promocyjnej zostały przygotowane specjalne grafiki oraz sesja zdjęciowa książki.

Dodatkowo o każdej wydanej publikacji informowaliśmy poprzez **kanały własne Ośrodka KARTA** (w tym reklamy płatne na Facebooku i Instagramie):

- strona internetowa Ośrodka KARTA;
- strona internetowa księgarni wydawnictwa Ośrodka KARTA;
- Facebook (ok. 22 500 obserwujących);
- Instagram (ok. 1 850 obserwujących);
- YouTube (ok. 450 subskrybentów)
- Newsletter rozsyłany co dwa tygodnie do ok. 2000 odbiorców.

Targi książki i akcje marketingowe związane z publikacjami

W 2022 roku Ośrodek KARTA wziął udział w:

- **Międzynarodowych Targach Książki w Warszawie** – stoisko; wydarzenia wokół publikacji: *Stulecie kobiet. Usłyszeć siebie, Prekursorzy. Dwa wieścia wizji lepszego świata, Droga na północ. Antologia norweskiej literatury faktu*, Sigrid Undset *Odzyskać przyszłość. Wspomnienia z ucieczki przed totalitaryzmami*, „Karta” 111; dwa spotkania z Niną F. Grünfeld, autorką książki *Frida. Wojna mojej nieznannej babki*.
- **Targach Książki Historycznej** – stoisko oraz spotkanie poświęcone książce Václava Havla *Siła bezsilnego. Reportaż z pierwszego uwięzienia*),

A także zorganizował lub współorganizował:

- **ponad 30 marketingowych akcji** okolicznościowych – m.in. spotkań autorskich oraz poświęconych książkom (szczegóły powyżej przy opisie promocji każdej z publikacji)
- wydarzenie **„KARTA na Gwiazdkę”** – w siedzibie KARTY na ul. Narbutta 29 na Mokotowie oraz w Witrynie Domu Wschodniego na pl. Konstytucji 6 – świąteczne promocje i spotkania z redaktorkami i redaktorami książek oraz archiwistkami Ośrodka KARTA

Poza tym Ośrodek KARTA wziął udział w akcjach promocyjnych, wyprzedażowych, okolicznościowych, targach książki organizowanych na platformach dystrybuujących ebooki: publio.pl, virtualo.pl, Empik.com + Empik Go, ebookpoint.pl.

Wszystkie akcje, spotkania itp. były promowane w mediach własnych Ośrodka KARTA – na Facebooku, Instagramie, stronach internetowych oraz w newsletterze.

Pozostałe akcje promocyjne Ośrodka KARTA

Ośrodek KARTA przygotował kampanię odnoszącą się do jubileuszu 40-lecia KARTY zachęcającą do przekazania 1% podatku pod hasłem Cztery dekady społecznej mobilizacji na rzecz pamięci. **1 % na historię ponad podziałami**. Kampania obejmowała przygotowanie materiałów graficznych, których głównym motywem był motyw graficzny spójny z identyfikacją wizualną rocznicy oraz zawierał archiwalne zdjęcia ze zbiorów Ośrodka KARTA. Kampania była promowana w kanałach własnych Ośrodka KARTA (media społecznościowe, strona internetowa, newsletter, kwartalnik „Karta”).

19 stycznia 2022 w obecności licznie zgromadzonych gości, w warszawskiej siedzibie Ośrodka KARTA, nastąpiło uroczyste pożegnanie Dariusza Baliszewskiego, a zarazem powitanie jego bogatej spuścizny.

Podczas spotkania Profesorowie Tomasz Szarota i Jerzy Eisler mówili o fenomenie red. Baliszewskiego, także historyka, lecz realizującego swoją misję publiczną inaczej niż akademicy badacze XX wieku.

Komunikat prasowy dotyczący spotkania oraz przekazania spuścizny Dariusza Baliszewskiego Ośrodkowi KARTA był szeroko rozesłany do mediów. Informacje ukazały się między innymi w: TVN24, RDC, Dzieje.pl.

Ponadto informacja ukazała się w kanałach własnych Ośrodka KARTA (media społecznościowe, strona internetowa, newsletter, kwartalnik „Karta”).

Ośrodek KARTA w 2022 roku objął swoim patronatem:

- 20. Warszawski Festiwal Filmów o Tematyce Żydowskiej / KAMERA DAWIDA;
- Wystawę fotografii – Irena Jarosińska - Lublin 1954;
- Monografię dr. Wojciecha Marciniaka "Odzyskać nadzieję, wrócić do Ojczyzny. Związek Patriotów Polskich w Południowym Kazachstanie", Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego w koedycji z Muzeum Pamięci Sybiru
- XXII edycję Nagrody im. J. Giedroycia

INNE DZIAŁANIA

— 40 lat KARTY

W 2022 roku KARTA obchodziła swoje czterdziestolecie. W ramach przygotowań do jubileuszu powstał rocznicowy logotyp wraz z elementami graficznymi i animacją zaprojektowane przez uznanego polskiego grafika Andrzeja Budka ze studia KotBury. Na ich podstawie zaprojektowana została cała identyfikacja wizualna rocznicowa oraz powstała strona internetowa poświęcona rocznicy.

W rocznicę 40-lecia włączyła się 40-osobowa grupa Ambasadorów – wybitnych postaci świata kultury, mediów, działaczy i działaczek społecznych, uznanych autorytetów:

Anne Applebaum, Czesław Bielecki, Andrzej Budek, Max Cegielski, Jarosław Chołodecki, Sylwia Chutnik, Piotr M.A. Cywiński, Justyna Czechowska, Maciej J. Drygas, Antoni Dudek, Anna Dziewit-Meller, Katarzyna Grochola, Władysław Grochowski, Magdalena Grzebalkowska, Agnieszka Holland, Wojciech Jagielski, Maja Komorowska, Tomasz Lipiński, Cezary Łazarewicz, Piotr Niemczyk, Małgorzata Niezabitowska, Janina Ochojska, Piotr Odrzywołek, o. Waclaw Oszejca, Bartosz Panek, Piotr Piniński, Adam Daniel Rotfeld, Paula Sawicka, Andrzej Seweryn, Wojciech Stanisławski, Jacek Stawiski, Małgorzata Szejnert, Wojciech Szot, Marian Turski, Agata Tuszyńska, Bartosz Węglarczyk, Bartosz T. Wieliński, Rafał Wnuk, Krystyna Zachwatowicz-Wajda, Piotr Zychowicz

Partnerami Czterdziestolecia KARTY zostali: Centrum Archiwistyki Społecznej, Dom Spotkań z Historią, Drukarnia Quad Europe, Drukarnia READ ME, Firma Jarczyński, Fundacja Citi Handlowy im. Leopolda Kronenberga, Fundacja Domu Wschodniego, Fundacja Lanckorońskich, Fundacja Leny Grochowskiej, Fundacja Teresy Sahakian, Fundacja Trzy Trąby, Fundacja Zbiorów im. Ciechanowieckich, Kancelaria GESSEL, Kulczyk Investments, Muzeum Historii Polski, PAFPIO, Solski Communications, Studio Kotbury, Stowarzyszenie Autorów ZAiKS

- Została przygotowana publikacja rocznicowa, książka pt. „**40 lat KARTY**” prezentująca dorobek KARTY. W książce zawarto również wypowiedzi 40 Ambasadorów. Opracowanie graficzne wykonane zostało przez Andrzeja Budka ze studia KotBury. Książka ukazała się drukiem oraz jest do pobrania w wersji cyfrowej na stronie internetowej KARTY. Książka została rozesłana do szerokiego grona odbiorców jak również do mediów.
- **3 stycznia 2022** roku do mediów ogólnokrajowych, lokalnych i polonijnych został wysłany pakiet prasowy zawierający między innymi komunikat zapowiadający działania rocznicowe KARTY. Publikacje miały miejsce między innymi w:

„Rzeczpospolitej”, „Polityce”, Gazecie Wyborczej, Onet.pl, HistMag, Dzieje.pl, Więż, Polskim Radio, Nowej Polsce, Radiu Nowy Świat, na portalu Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy i w wielu innych mediach.

Komunikaty o działaniach rocznicowych publikowane były również w mediach własnych Ośrodka KARTA (media społecznościowe, strona internetowa, newsletter, kwartalnik „Karta”).

- **28 stycznia 2022** w siedzibie Ośrodka KARTA odbył się Dzień Otwarty – uroczystość inaugurująca obchody.

Podczas Dnia Otwartego miały miejsce:

- uroczyste wystąpienie Artura Józwicka, Dyrektora Biura Kultury Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy oraz Zbigniewa Gluzy, założyciela i prezesa Ośrodka KARTA;
- spotkanie z Andrzejem Budkiem – Ambasadorem Czterdziestolecia KARTY, autorem projektu graficznego książki jubileuszowej i identyfikacji wizualnej 40-lecia KARTY;
- uroczyste otwarcie przez Alicję Wancerz-Gluzę wystawy jubileuszowej;
- spotkania z gośćmi specjalnymi Dnia Otwartego w tym z Ambasadorami KARTY oraz z redaktorkami i redaktorami wydawnictwa KARTA;
- premiera filmu jubileuszowego o historii Ośrodka KARTA;
- zwiedzanie Archiwum Ośrodka KARTA;
- prezentacja publikacji jubileuszowej „40 lat KARTY”, którą będzie można otrzymać podczas wydarzenia.

Wydarzenie było promowane w kanałach własnych Ośrodka KARTA (media społecznościowe, strona internetowa, newsletter, kwartalnik „Karta”).

- **22 lutego 2022** nastąpiło ogłoszenie przesłania środowiska KARTY - „**KARTA ‘22**”. Przesłanie było publikowane w mediach własnych Ośrodka KARTA (media społecznościowe, strona internetowa, newsletter, kwartalnik „Karta”). Obszerne komunikaty zamieściły „Rzeczpospolita” oraz „Więż”.

- **10 maja 2022** w Muzeum POLIN odbył się **Dzień Amerykański** - jednodniowy program, otwarty dla publiczności, objęty patronatem Ambasady USA w RP – realizowany w kontekście 40. rocznicy KARTY. Celem wydarzenia było przedstawienie relacji polsko-amerykańskich w latach 1917–2022, w szczególności skupiających się na roli Stanów Zjednoczonych w odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 roku, wspieraniu demokratycznego wymiaru polskiej państwowości, a obecnie – obronie pokoju. Punktem odniesienia były m.in.: Deklaracja Podziwu i Przyjaźni dla Stanów Zjednoczonych (1926), publikacja Lobbyści. Zachodni rzecznicy polskiej niepodległości (z głównym udziałem świadectw amerykańskich), przyjęcie Polski do NATO (1999), obecna wojna w Ukrainie.

Uroczyste otwarcie Dnia Amerykańskiego rozpoczęło się od wystąpień przedstawicieli współorganizatorów: Jamesa Wolfe’a (radcy ds. prasy i kultury Ambasady USA), Zygmunta Stępińskiego (dyrektora Muzeum POLIN), Zbigniewa Gluzy (prezesa Ośrodka KARTA) oraz prezentacją przesłania inauguracyjnego Anne Applebaum

Następnie w foyer Audytorium Muzeum POLIN, salach konferencyjnych i Audytorium Muzeum POLIN miał miejsce cykl równoległych zdarzeń otwartych dla publiczności.

Blok „Edukacja dla Demokracji”: wykłady i spotkania, stanowiska informacyjne partnerów i organizatorów wydarzenia, kiermasz wydawnictw dotyczących relacji polsko-amerykańskich, w tym prezentacja publikacji KARTY; wystawa From Poland with Love, przygotowana we współpracy z Domem Spotkań z Historią, przedstawiająca historię stosunków polsko-amerykańskich po I wojnie światowej; wystawa Babice Transatlantic Radio-Station, poświęcona jednej z głównych strategicznych inwestycji II Rzeczypospolitej, która powstała dzięki współpracy polsko-amerykańskiej; wystawa i punkt dostępu do skomputeryzowanych danych Deklaracji Podziwu i Przyjaźni dla Stanów Zjednoczonych; pokaz filmu "Pułkownik House", panel zatytułowany "Rola Amerykanów w odzyskaniu przez Polskę niepodległości" z udziałem Jacka Stawiskiego (autora filmu Pułkownik House) i dr. Andrzeja Turkowskiego, redaktora książki "Lobbyści. Zachodni rzecznicy polskiej niepodległości" poprowadzony przez dr Michała Przeperskiego (Muzeum Historii Polski);

Blok „Edukacja dla demokracji” oraz towarzyszące Wydarzenia otwarte zostały przygotowane we współpracy z Ambasadą Stanów Zjednoczonych, Polsko-Amerykańską Komisją Fulbrighta, Fundacją Kościuszkowską Polska, Polsko-Amerykańską Fundacją Wolności w ramach programów edukacyjnych, Ośrodkiem Studiów Amerykańskich UW, Muzeum POLIN, Harvard Club of Poland, MIT (Massachusetts Institute of Technology) Club of Poland, Domem Spotkań z Historią oraz Narodową Agencją Wymiany Akademickiej, QWED

Część główną Dnia Amerykańskiego, w godzinach popołudniowych rozpoczęła „Racje demokracji – polsko-amerykańska debata o wspólnej obronie pokoju”, którą poprowadził Jacek Stawiski. Uczestnikami debaty byli Anne Applebaum, Ambasador Daniel Fried, Ambasador Piotr Łukasiewicz, Ambasador Janusz Reiter, Ambasador Thomas Simons, Eugeniusz Smolar, Ambasador Stały Przedstawiciel Polski przy ONZ Krzysztof Szczerski (część wystąpień miała miejsce w przekazie telewizyjnym). Po debacie nastąpiło oficjalne wystąpienie Ambasadora Stanów Zjednoczonych w Polsce Marka Brzezinskiego.

Następnie wystąpili przedstawiciele Partnerów Dnia Amerykańskiego: Muzeum POLIN, Raytheon Technologies, Domu Spotkań z Historią, Polsko-Amerykańskiej Komisji Fulbrighta, Fundacji Kościuszkowskiej Polska, Ośrodka Studiów Amerykańskich UW, Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej, Harvard Club of Poland, MIT Club of Poland, QWED.

Dzień Amerykański zakończył się koncertem muzyki jazzowej w wykonaniu duetu: Stan Breckenridge i Basia Gąsienica Giewont

Patronat medialny nad Dniem Amerykańskim objęły: TVN24 i TVN 24Bis, Onet.pl, POLITYKA, Rzeczpospolita

Dzień Amerykański był szeroko promowany i komentowany w mediach własnych Ośrodka KARTA (media społecznościowe, strona internetowa, newsletter, kwartalnik „Karta”) oraz w mediach społecznościowych partnerów Dnia Amerykańskiego, w tym Ambasady USA, Muzeum POLIN. W ramach działań promocyjnych Jeanne Briganti, attache ds kultury Ambasady USA nagrała film zachęcający do udziału bloku „Edukacja dla demokracji” odbywającym się podczas Dnia Amerykańskiego.

Relacje z Dnia Amerykańskiego (w tym na żywo w TVN24Bis bezpośrednia relacja z otwarcia, debaty i wystąpienia Ambasadora Marka Brzezińskiego) ukazała się w TVN 24.

Przygotowana została broszura *Dzień Amerykański* – suplement do publikacji rocznicowej, która stanowiła zapis merytoryczny i plan całego wydarzenia, zawierające wszystkie informacje o uczestnikach, sponsorach, organizatorze (zawierająca obie wersje językowe – polską i angielską). Broszura została wydrukowana, ale także udostępniana jest w postaci pdf na stronie KARTY.

- **23 czerwca 2023** odbył się **Dzień Wschodni** – kolejny Dzień Otwarty w rocznym cyklu **40-lecia KARTY** – inaugurujący codzienną działalność Witryny Domu Wschodniego – placówki, mającej służyć dialogowi narodów Europy Wschodniej – przeciw wojnie i represjom, w imię prawdy historycznej i przyszłego pokoju na Wschodzie.

W imieniu władz stolicy Witrynę otwierał Burmistrz Dzielnicy Śródmieście, która udostępniła Ośrodkowi KARTA 300-metrowy lokal w Warszawie przy placu Konstytucji 6 (parter na aktywność klubową i spotkania publiczne; piwnica na bibliotekę i archiwum ukraińsko-, białorusko-, rosyjsko- i polskojęzyczne, także z zasobami dotąd niedostępnymi; antresola na czytelną zbiorów cyfrowych i fizycznych w tych językach).

Dzień Wschodni rozpoczęli Ambasadorowie – Litwy w Warszawie, Polski w Kijowie, Wilnie i Mińsku. Następnie nastąpiły wystąpienia czworga liderów białoruskiej diaspory, po nich wystąpiła prezeska Stowarzyszenia „Za Wolną Rosję”.

Prezes Związku Ukraińców w Polsce potwierdził podczas inauguracji gotowość stowarzyszenia – wyrażaną od kilku lat, od kiedy trwają przygotowania do przyszłego uruchomienia Domu Wschodniego w Mordach – do przyspieszenia działań w samej Witrynie.

Wystąpienia partnerów państwowych (Ośrodka Studiów Wschodnich, Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego, Studium Europy Wschodniej UW, TV „Bielsat”, Centrum Nauki Kopernik) i pozarządowych (Fundacji Domu Wschodniego, Fundacji Leny Grochowskiej, Stowarzyszenia „Memoriał”, Kolegium Europy Wschodniej, Ośrodka „Brama Grodzka – Teatru NN”, Stowarzyszenia Wschodnioeuropejskie Centrum Demokratyczne, Fundacji Liderzy Przemian) – jak i poprzedni występujący, przekonywały, że można liczyć na międzyśrodowiskową energię i integrację w tej pracy na rzecz przyszłego pokoju na Wschodzie.

Spotkanie zakończyło się koncertem Oleny Leonenko.

Gościem specjalnym uroczystości był Andrzej Seweryn.

Wydarzenie było transmitowane na Facebook-u Ośrodka KARTA. Zapowiedzi i relacje z wydarzenia pojawiły się w mediach własnych Ośrodka KARTA, Witryny Domu Wschodniego, kanałach Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy oraz w kanałach partnerów i organizacji biorących udział w Dniu Wschodnim. Wydarzenie było promowane w kanałach własnych Ośrodka KARTA oraz Witryny Domu Wschodniego (media społecznościowe, strony internetowe, newsletter, kwartalnik „Karta”).

Partnerami wydarzenia byli Fundacja Domu Wschodniego oraz Fundacja Leny Grochowskiej.

- **7 września 2022** w ramach obchodów czterdziestolecia Ośrodka KARTA odbył się **Dzień Niemiecki**, który stanowił kulminację dyskusji dotyczących polsko-niemieckich relacji w kontekście historii i współczesnych wyzwań. Wydarzenie objęła swoim patronatem Ambasada Republiki Federalnej Niemiec w Polsce, wspólnie z Niemieckim Instytutem Historycznym w Warszawie i przy wsparciu Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej.

Spotkanie poprzedzone zostało realizacją czterech krótkich filmów tematycznych odnoszących się do konkretnych dekad w stosunkach polsko-niemieckich. Filmy zostały przetłumaczone i opatrzone napisami w języku polskim i niemieckim.

– **1980–1990: Łamanie muru** (głos zabierali: prof. dr hab. Ruth Leiserowitz – zastępczyni dyrektora Niemieckiego Instytutu Historycznego, w latach 80. opozycjonistka w NRD oraz Zbigniew Gluza – prezes Ośrodka KARTA);

– **1991–2000: Metody dialogu** (prof. dr hab. Robert Traba – historyk, w latach 90. założyciel stowarzyszenia Wspólnota Kulturowa Borussia, i prof. Miloš Řežník – dyrektor Niemieckiego Instytutu Historycznego, w latach 90. Pracownik czeskiego MSW w referacie polskim);

– **2001–2010: Likwidowanie granic** (dr hab. Magdalena Saryusz-Wolska – kulturoznawczyni i socjolożka, i prof. Dr hab. Kazimierz Wóycicki – historyk, w latach 2000–04 dyrektor Instytutu Polskiego w Lipsku);

– **2011–2020: Przywracanie granic** (prof. dr hab. Jerzy Kochanowski i dr Christhardt Henschel – historycy).

Obie debaty prowadziła Gabriele Lesser. Każda debata zakończona była pytaniami od licznie zgromadzonej publiczności. Podsumowania obu debat oraz prezentacji przesłania Ośrodka KARTA na następną dekadę dokonał prezes Ośrodka KARTA Zbigniew Gluza. Wydarzenie było przeprowadzone w języku polskim oraz niemieckim (tłumaczenie simultaniczne).

Wydarzenie było poprzedzone działaniami promocyjnymi – zapowiedzi ukazały się w mediach społecznościowych partnerów wydarzenia oraz w kanałach własnych Ośrodka KARTA (media społecznościowe, strona internetowa, newsletter, kwartalnik „Karta”) oraz było transmitowane na żywo na Facebook-u Ośrodka KARTA oraz Niemieckiego Instytutu Historycznego w Warszawie.

Przygotowana została broszura ***Dzień Niemiecki*** – suplement do publikacji rocznicowej, która stanowiła zapis merytoryczny i plan całego wydarzenia, zawierająca wszystkie informacje o uczestnikach, sponsorach, organizatorze, w wersji językowej polskiej i niemieckiej. Broszura została wydrukowana, ale także udostępniana jest w postaci pdf na stronie KARTY.

- **10 października 2022** w Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN odbyła się **Jubileuszowa Gala KARTY**. Podczas wydarzenia podsumowaliśmy 40 lat działalności Fundacji Ośrodka KARTA, w ramach Dnia Darczyńcy Pamięci uhonorowaliśmy osoby, które przekazały świadectwa do naszego Archiwum, oraz wręczyliśmy III. Nagrodę KARTY im. Katarzyny i Janusza Miernickich. Odbyła się także debata nad zadaniami KARTY na kolejną dekadę.

W pierwszej części Jubileuszowej Gali KARTY – Dorobek KARTY – przemawiał Zbigniew Gluza prezentując najważniejsze dokonania z 40-lat doświadczeń KARTY w pracy z historią i pamięcią historyczną (ze szczególnym uwzględnieniem pracy nad relacjami Polski ze wschodnimi sąsiadami, w tym z rosyjskim Memoriałem – dokonań w sprawie dokumentacji represji wobec obywateli polskich pod okupacją sowiecką i na terenach ZSRR) oraz wyświetlone zostały: zapowiedź filmu dokumentalnego o historii KARTY, w reżyserii Karoliny Kuty, przygotowywanego przez TVP Kultura oraz montaż telewizyjnych materiałów archiwalnych odnoszących się do historii KARTY.

W ramach **Dnia Darczyńcy Pamięci** uhonorowane zostały osoby, które przekazały do Archiwum Fundacji Ośrodka KARTA osobiste, rodzinne lub środowiskowe świadectwa. O archiwum Fundacji Ośrodka KARTA opowiedziała jego kierowniczka,

Katarzyna Górny, a następnie wystąpili przedstawiciele Darczyńców, których kolekcje trafiły do Archiwum FOK w tym roku: Ewa Jałochowska, córka Dariusza Baliszewskiego, oraz Wojciech Kwilecki, syn Zdzisława Kwileckiego.

Podczas Jubileuszowej Gali 40-lecia KARTY, po raz trzeci wręczono **Nagrodę KARTY** im. Katarzyny i Janusza Miernickich – za działania na rzecz pamięci historycznej, służące wspólnocie obywatelskiej. Nagroda jest przyznawana osobie, która w swojej aktywności, dokonaniach czy też w postawie kieruje się szeroko rozumianymi ideami i wartościami upowszechnianymi przez Fundację Ośrodka KARTA. Wprowadzenia, wręczenia nagrody oraz podsumowania dokonała Alicja Wancerz-Gluza.

Laureatem III. Nagrody KARTY został Kamil Kmak z Krakowa/Grybowa (Saga Grybów), a finalistami Mariusz Sawa z Lubelszczyzny i Katarzyna Winiarska z Warszawy/Białowieży.

W czwartej części Jubileuszowej Gali KARTY – Wyzwania przyszłości - odbyła się krótka dyskusja o wyzwaniach KARTY – w kontekście wojny w Ukrainie. W dyskusji udział wzięli: Zbigniew Gluza, Eugeniusz Smolar, Antoni Dudek oraz Cezary Łazarewicz, prowadzący dyskusję.

Podczas Gali prof. Antoni Dudek wystąpił z apelem o wsparcie działalności Witryny Domu Wschodniego – pierwszego w Polsce centrum porozumienia i współpracy dla narodów Europy Wschodniej. Tym samym zainicjował zbiórkę społeczną, która prowadzona była pod patronatem Fundacji Ośrodka KARTA. Celem było zebranie funduszy na wyposażenie i pierwszy rok działalności Witryny, zlokalizowanej przy pl. Konstytucji 6 w Warszawie.

Na zakończenie wystąpiła młoda ukraińska artystka, która wykonała ukraińskie pieśni. Jubileuszową Galę KARTY poprowadzili Cezary Łazarewicz oraz Ewa Winnicka. Organizację Jubileuszowej Gali KARTY dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury „Kultura – Interwencje. Edycja 2022” oraz dotacji z ZAiKS-u.

Przygotowana została broszura Jubileuszowa **Gala KARTY** – suplement do publikacji rocznicowej, która stanowiła zapis merytoryczny i plan całego wydarzenia, zawierając wszystkie informacje o uczestnikach, sponsorach, organizatorze. Broszura została wydrukowana, ale także udostępniana jest w postaci pdf na stronie KARTY.

Komunikaty dotyczące Jubileuszowej Gali KARTY publikowane były w mediach własnych Ośrodka KARTA (media społecznościowe, strona internetowa, newsletter, kwartalnik „Karta”), w mediach partnerów oraz uczestników.

— **Wokół „Gawędy” – popularyzacja wiedzy o historii i znaczeniu wychowawczym harcerskiego zespołu artystycznego w latach 1952–2017 oraz Edukacja kulturalna inspirowana KARTAmi „Gawędowej” historii** – w ramach dotacji z Dzielnicy Mokotów Miasta Stołecznego Warszawy oraz Muzeum Historii Polski (program „Patriotyzm Jutra”) zrealizowaliśmy działania związane z popularyzacją historii zespołu harcerskiego „Gawęda”: kampanię informacyjną w mediach społecznościowych Ośrodka KARTA, warsztaty lalkarskie w Służewskim Domu Kultury, debatę online i podcast „Dźwiękowa Karta «Gawędy»”, w którym swoimi doświadczeniami i wspomnieniami podzielili się z nami wychowankowie zespołu i inne osoby z nim związane.

— **Zaplecze Ośrodka**

- W siedzibie przy ul. Narbutta został przeprowadzony remont kuchni. Własnymi siłami kuchnia została odmalowana, a prywatny przedsiębiorca podarował nieodpłatnie zestaw mebli kuchennych.

- W ramach oszczędności lampy podsufitowe zostały wymienione na lampy ledowe.

— **Witryna Domu Wschodniego (witrynadw.pl)**. 23 czerwca 2022 roku w lokalu przy Pl. Konstytucji 6 (pozyskanym w ramach konkursu, ogłoszonego przez władze Warszawy) uruchomiono nową placówkę działań Fundacji – „do zrealizowania w bliskich latach, skutecznego dialogu historycznego i współczesnego narodów Europy Wschodniej, które rozdzieliła krwawa historia XX wieku, a podziały między nimi wzmocniła straszliwa rzeczywistość ostatnich lat i miesięcy”. Ma być to miejsce spotkań, ale także wielojęzycznej specjalistycznej biblioteki i archiwum wraz z czytelnią.

Była to naturalna konsekwencja prowadzonego od kilku lat projektu na rzecz budowy Domu Wschodniego w pałacu w Mordach koło Siedlec. Decyzję o przyspieszeniu podjęto po informacji o rozwiązaniu w Rosji Stowarzyszenia MEMORIAŁ, (z którym KARTA współpracuje od 1992 roku), aby ratować jego zbiory i dziedzictwo, a jeszcze bardziej w efekcie ataku Rosji na Ukrainę.

Do końca roku zdołano zaadoptować i wyposażyć lokal: dzięki darowiznom prywatnym-rzeczowym (meble), wkładu pracy (adaptacja części recepcyjnej i antresoli) oraz grantu z Fundacji Pamięć-Odpowiedzialność-Przyszłość (EVZ) z Berlina (komputer-serwer, sprzęt nagłaśniający, zaciemnienie lokalu do pokazów filmowych, organizacja szatni i in.) i zbiorce społecznej na zrzutka.pl (m.in. sprzęty biurowe).

Od września do końca roku zrealizowano ponad 30 różnego typu wydarzeń, w tym cykliczne (jak wykłady Akademii Wschód dla studentów polskich, ukraińskich, białoruskich, rosyjskich studiujących w Studium Europy Wschodniej, dotyczące kultury, religii, sztuki, ale także tożsamości narodowej w krajach Europy Wschodniej) czy spotkania prowadzone przez diasporę rosyjskich opozycjonistów „Na szlaku niebieskim”).

Było też bardzo wiele wydarzeń jednorazowych (np. dyskusja „Droga Ukrainy do demokracji” zorganizowana przez Biuro Parlamentu Europejskiego w Polsce), „Wspólne sprawy – polsko-ukraińskie spotkania” – zorganizowany przez KARTE i Związek Ukraińców w Polsce – o tożsamości Ukraińców w kontekście literatury i historii); „Po agresji sowieckiej 17 września 1939 roku” – całodniowy cykl spotkań organizowany razem z Centrum Dialogu im. Mieroszewskiego

Odbываły się także wydarzenia całodniowe (10 grudnia współorganizowany z Białoruskim Hubem Młodzieżowym – Międzynarodowy Dzień Praw Człowieka (między innymi wspólne oglądanie transmisji wręczenia nagrody Nobla), wystąpienia wielu reprezentantów organizacji białoruskich (np. Viesna, Centrum Białoruskiej Solidarności) oraz koncert pieśniarzy polskich, ukraińskich, białoruskich i duetu polsko-rosyjskiego) lub nawet dwudniowe (warsztaty dla archiwistów ukraińskich – współorganizowane przez Centrum Archiwistyki Społecznej i Fundację Dobra Wola z Krakowa – połączone z wernisażem wystawy).

W Witrynie przeprowadzono także (wraz ze Stowarzyszeniem Autorów ZAIKS) konkurs literacki „My po 24 lutego 2022”, zakładając, że przyjęcie formy literackiej może być rodzajem „alibi”, „zasłony”, za którą łatwiej będzie można opowiedzieć o traumatycznych przeżyciach. Prace mogły być zgłaszane w języku ukraińskim, polskim, rosyjskim, białoruskim i angielskim. Na konkurs napłynęło 1089 prac, w tym w języku ukraińskim – 670 w języku polskim – 284 w języku rosyjskim – 103 w języku angielskim – 18 w języku białoruskim – 14. Wszystkie prace są archiwizowane w archiwum Fundacji Ośrodka KARTA

i będą udostępniane czytelnikom na miejscu w Witrynie. Stanowią niezwykle poruszający, wręcz wstrząsający zbiór unikalnych zapisów przeżyć w czasie wojny - czasem są to wprost zapisy dziennikowe przesyłane z bombardowanych miast wschodniej Ukrainy - np. z Mariupola.

Witryna działa codziennie w godz. 11-17, co najmniej raz w tygodniu dodatkowo w godz. 18-21 oraz w co drugą niedzielę w godz. 17-21 (pokazy filmowe) oraz okazjonalnie w soboty.

— „**Przesłanie Domu Wschodniego**”, projekt zrealizowany w ramach konkursu Ministra Spraw Zagranicznych RP "Dyplomacja Publiczna 2022".

Projekt zakładał opracowanie koncepcji przesłania Domu Wschodniego, umieszczenie jej w internecie w postaci bezpłatnych e-booków do pobrania ze strony księgarni Ośrodka KARTA i rozesłania ich online do polskich placówek dyplomatycznych.

Międzynarodowy zespół przygotował e-book w pięciu wersjach językowych – polskiej, angielskiej, ukraińskiej, białoruskiej i rosyjskiej.

Publikacja ta, zatytułowana "Przesłanie Domu Wschodniego", obok założeń generalnych przedstawiających plan działania Domu Wschodniego – w jego warszawskiej siedzibie (Witrynie Domu Wschodniego) i docelowej w Mordach – obejmuje również zapowiedź aktywności dotychczasowych oraz nowych partnerów (ponad 20 organizacji i instytucji polskich, ukraińskich, białoruskich, rosyjskich i litewskich).